

Вечір японської культури

«Чайна церемонія»

Звучить японська музика.

Перегляд відеофрагментів японської чайної церемонії

Ведучий. Давайте спробуємо зробити крок уперед: дізнаємося більше про народні японські традиції, спробуємо зрозуміти менталітет японського народу, спосіб його мислення. Ще на початку ХХ століття видатний діяч японського мистецтва Окакура в книзі «Про чай» у діалозі із зарубіжними читачами стверджував, що справжній ключ до характеру японців потрібно шукати в естетиці чайного обряду, а не в «бусідо» («шлях воїна-самурая»). І ось сьогодні ми дослідимо відображення національної етики та естетики в чайній церемонії, де спостерігається загострене почуття краси японців.

Учень 1. Багато хто вважає, що в Японії, починаючи з XV століття, чайний ритуал набув своєї найвищої форми. Кожна японська сім'я мала «чайну кімнату» або «чайний будиночок», де відбувалася сама церемонія. У кімнаті діяв той же принцип, що і в літературі: все зайве – потворне. Колір стриманий, спокійний, лише біла скатертина та білий бамбуковий ківш для розливання чаю. Зайві слова, гучні звуки, непотрібна суєта – заборонені. Не було поєднання живого і мальованого. Японці намагаються уникати одноманітності, симетрії.

Учень 2. А чайний посуд відрізняється від того, до якого ми звикли. Якщо чайник був круглий, то глек для води кутастий; якщо чайниця була лакованою, то не подавалися чашки з чорним малюнком. В комплект для чаю входило 24 предмети. Оцінювачі обряду «тядо» вважали, що краща синя та біла китайська порцеляна. Кімнату називали «притулок фантазії». Насолода гармонією форм і кольорів – такий вищий зміст чайної церемонії, яка зазвичай відбувалася на честь шанованого гостя.

Історія виникнення чайної церемонії

Учень 1. Згідно легенді, вона бере свій початок з Китаю, з часів першого патріарха буддизму Бодхидхарми. Одного разу, свідчить легенда, сидячи в медитації, Бодхидхарма відчув, що очі його закриваються і проти волі його хилить до сну. Тоді, розсердившись на себе, він вирвав свої повіки і кинув їх на землю. На цьому місці виріс незвичайний кущ з соковитим листям. Пізніше учні Бодхидхарми стали заварювати це листя гарячою водою – напій допомагав їм зберегти бадьорість. Треба сказати, що насправді чайна церемонія виникла в Китаї задовго до появи буддизму. Згідно багатьом джерелам, її ввів Лао-цзи. Саме він в V столітті до нашої ери запропонував ритуал з чашкою «золотого еліксиру». Цей ритуал процвітав в Китаї аж до монгольської навали...

Учень 2. До Японії чай потрапив в VIII ст. Його могли привезти буддійські ченці з Китаю, Кореї або Індії, а також японські мандрівники, що відвідували танський Китай. Вважається, що перші плантації чаю були розбиті ченцем Сайсьо в Кіото, біля підніжжя священної гори Хейдзан в 802 році. Проте тільки з XII століття вживання чаю набуває в Японії широкого поширення. Це було пов'язано з діяльністю священика Ейсай. Разом з декількома японськими буддійськими ченцями він побував в Китаї. Повернувшись на батьківщину в 1191 році, Ейсай почав проповідувати серед японців дзен-буддизм. Крім того, він привіз із Китаю чайні кущі і став вирощувати чай при дзен-буддійському монастирі. Чай підносили Будді. Його пили під час релігійних ритуалів і медитацій. Ейсай в своїх творах особливо підкреслював користь чаю для збереження і зміцнення здоров'я.

Проведення чайних турнірів

Учень 1. Починаючи з XII століття з Китаю до Японії проникає спосіб приготування роздрібненого чаю. Звідти ж прийшов і звичай влаштовувати своєрідні розваги у формі чайних турнірів. Спочатку такі турніри проводили ченці в монастирях, причому в них брали участь і самураї – прихильники дзен-буддизму. Особливо широке поширення чайні турніри набули в XIV-XV століттях. В аристократичних кругах їх влаштовували в двох'ярусних павільйонах, перший поверх яких іменувався «гостьовою террасою», а верхній – «чайним павільйоном».

Учень 2. Звичайно гості збиралися на першому поверсі павільйону, де їм подавалося пригостання. Після невеликого бенкету гості виходили в сад і прогулювалися по його алеях. Сади при павільйонах, де проводилися чайні турніри, були прогулянковими, а не «споглядальними». Поки гості милувалися садом, господар чайного турніру закінчував всі приготування. Після його запрошення гості розсаджувалися в певному порядку на осліні, покритий шкурою леопарда, а господар – на бамбуковий стілець.

Учень 1. Спочатку три чашки чаю ставилися перед свитами із зображенням Будди. Потім «подавець чашки» вручав кожному гостеві по черзі чашку з потовченим порошком зеленого чаю, вносив вазу з киплячою водою і бамбуковий чайний віник, наповнював чашу гостя кип'ятком і розмішував чайний порошок віником.

Учень 2. Коли всі гості випивали перший запропонований сорт напою, вносилися нові чашки і пропонувався новий сорт. В ході чайного турніру гості повинні були відібрати «хороші» і «погані» сорти. Той, хто правильно вгадував більше число сортів, відзначався призом. Чаювання тривали довго, протягом декількох годин, і носили назви «турнір десяти чашок», «турнір п'ятдесяти чашок», «турнір ста чашок». Чайні турніри перетворювалися на веселі розваги.

Проведення турніру «трьох чашок»

Ведучий. Зараз ми з вами проведемо турнір трьох чашок. Для проведення турніру я хочу сюди запросити учнів, які були уважними і дадуть відповідь на моє запитання.

1. Що таке Бонсай? Бонсай – це мініатюрне дерево в спеціальному горщику, яке формують протягом усього життя.
2. Що таке Ікебана? Японці – найкращі в світі квітникарі. Це вони придумали складання композиції із квітів.
3. Що таке Орігамі? Орігамі – це традиційне японське рукоділля: з квадратного аркуша паперу шляхом простого складання виготовляють фігурки різних тварин і птахів.
4. Який птах у Японії вважають священним птахом? Японська легенда говорить, що журавель живе тисячу років і є символом щастя та здоров'я. Вважається, що мрія обов'язково здійсниться, якщо скласти тисячу журавликів. Журавель у японській символіці уособлює надію, благополуччя. Подарунок у вигляді складеного з паперу журавля - це побажання тисячі років щастя і здоров'я. Коли людина хворіє, близькі та друзі роблять тисячу журавликів і дарують йому з побажаннями найшвидшого одужання.

Проведення церемонії пиття чаю

1 учень. Чайна церемонія – одне з найвеличніших явищ японської культури. Формування чайної церемонії відбувалося у складний для країни час, коли міжусобні криваві війни й боротьба феодалних кланів робили життя людей дуже тяжким.

2 учень. Великий учитель Сен-но Рікю перетворив пиття чаю в мистецтво. Учасники церемонії проходили до павільйону через маленький сад доріжкою, каміння на якій покладені неначе випадково. Згідно з легендою, розміщення такої доріжки веде свій початок від великих шматків білого паперу, яким накривалася мокра трава для того, щоб роса не намочила одяг Асікачи, коли він йшов на чайну церемонію. Людина, яка стає на цю доріжку, залишає в цей момент мирські турботи. Тут знаходиться старий ліхтар, камінь – колодязь, в якому була вода для миття рук. Також був маленький бамбуковий глечик із довгою ручкою. Кожен гість повинен був помити руки, обличчя, пополоскати рот.

1 учень. До чайного будинку веде вузький і низький вхід. В ідею такого входу закладено глибокий філософський зміст. Кожен, хто приходив сюди, повинен зігнутися, незважаючи на чин. Тут всі рівні. Чайна кімната – це місце, де панують мир, довіра, дружба. Її розміри – це приблизно 8 квадратних метрів. Як повідомляють давні джерела, у такому приміщенні одного разу змогли вміститися 84 тисячі учнів Будди.

2 учень. Чай заварювався особливий, густий, в одній чашці. Перед господарем лежали всі необхідні предмети: шкатулка, де був чай, чашка і дерев'яна ложка. Кожен із цих предметів часто був справжнім виробом мистецтва. Велике значення мала їх історія. Коли готувався чай, гості спостерігали за цим. Господар з поклоном передавав чашку найшанованішому гостю.

Учень. У 16 столітті з'явилося до сотні різних правил чайної церемонії, які мають силу й сьогодні. Серед них: нічний чай, чай зі сходом сонця, ранковий чай, вечірній чай, спеціальний чай. Мистецтвом чайних церемоній займаються жінки.

Учень1. При вході гості роблять уклін і всідаються по-японськи на рогожі татамі. Назустріч виходить господар, що у свою чергу відважає низький уклін гостям. Чуються мелодійні звуки вируючої води.

(Звучить мелодія вируючої води).

Учень 2. Для великого числа гостей прийом робиться у великій кімнаті, більш же інтимне суспільство в 5-6 чоловік приймається в маленькій. Іноді влаштовують навіть прийоми для кількох сотень запрошених в саду. Необхідний посуд вже розставлений, і всі чекають, коли молода господиня подасть «усутя» – рідкий чай. Після того, як чайник – «кама» піднятий і поставлений на підставку – «камасікі», вона дивиться, чи не потрібно додати вогню і, згідно правилам, кидає в жаровню небагато деревного вугілля. На лакованому підносі вносяться солодоші. Гість, що сидить ближче усіх до токонома, першим бере свою частину і кладе її на лист паперу. Кожний гість повинен мати свій власний папір. Піднос з солодошами передається від одного гостя до іншого.

Учень 1. Молода господиня кладе три повні ложки «тясяку» – чайний порошок в чашку – «тяван». Гості спостерігають за тим, як граціозно вона опускає в казанок ківш і виймає його звідти повним гарячої води. Біля третини цієї води виливається в тяван на чайний порошок, а дві третини - назад в казанок. Після цього суміш сильно розтирається і збивається до піни. Доки господиня готує чай для другого гостя, перший гість п'є свою порцію. Коли порожня чашка повертається від першого гостя, її ретельно виполіскують і передають другому. Так продовжується до тих пір, поки всі гості не вип'ють свою порцію. Іноді на подібній церемонії

користуються двома або декількома чашками, але в цьому випадку вони обов'язково повинні бути різними за формою і матеріалом.

Учень 2. Гість тримає чашку, поставивши її на долоню лівої руки і прикривши правою. Значення цієї форми етикету в збереженні посуду, бо чашку можна упустити і розбити, доставивши тим самим велике засмучення господарю, оскільки чашки ці, як правило, дуже цінні.

Учень 1. Закінчивши пити чай, гість ставить чашку прямо перед собою і, згідно етикету, уважно розглядає і захоплюється її достоїнствами. Можна навіть перевернути чашку, щоб розглянути її дно.

Учень 2. Ті, що тут же прийшли, вибирають почесного гостя – «сьосяку». Ним, звичайно, стає юдина більш висока по положенню або старша по віку. Вони також визначають і подальшу ієрархію: хто буде другим, третім і так далі. Саме в такому порядку гості скоюють обмивання, входять в тясіцу і розсаджуються. У нас у гостях заступник директора. Її школярі обирають сьосяку.

Учень 1. Коли чай готовий, господар ставить чашку перед головним гостем. За традицією всі гості п'ють з однієї чашки, передаючи її один одному. Це повинне викликати відчуття близькості. Перший гість бере шовкову хустку «фукуса», укладає його на долоню лівої руки, а правою ставить на неї чашку. Кивнувши сусіду – осакі-ні («раніше Вас»), він відпиває три з половиною ковтки, і передає чашку другому гостеві. Другий – передає її третьому, і т.д., поки чашка не обійде всіх. Передаючи чашку, кожний ретельно протирає папером той її край, через який він пив. Останній гість, відпивши свої три ковтки, передає чашку сьосяку, який просить у господаря дозволу оглянути тьяван. Так, по ланцюжку, чашку оглядають всі гості, останній передає її сьосяку, а той – господарю.

Проходить імітація процесу пиття чаю «койтя».

Учитель.

Японська мудрість каже:

- Свіжий чай подібний до бальзаму;
- Чай залишений на ніч – подібний змії.

Глибокий смисл чайної церемонії розкривається у відомому вислові Рикю: «Тяною – це поклоніння красі в сірому світлі буднів». Тож забудьте про всі негаразди, життєві проблеми й насолодіться смаком чаю, красою спілкування зі своїми друзями, красою слова, музики. Тож смакуйте!

Сценарій підготувала ЗДВР Ревнівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Бабич О.М. За основу взятий сценарій вчителя-методиста Мутвицької ЗОШ Тумаш Валентини Миколаївни «Фестивалю творчих уроків учителів світової літератури»

Джерело доступу:

http://revne-school.ucoz.ua/publ/metodichna_skrinja/chajna_ceremonija_scenarij/2-1-0-82

Бабич О. М. Чайна церемонія : вечір японської культури [Електронний ресурс] / О. М. Бабич // Ревнівська ЗОШ І-ІІІ ступенів. – Електрон. текст. дані. – Ревне ©, 2021. – Режим доступу: http://revne-school.ucoz.ua/publ/metodichna_skrinja/chajna_ceremonija_scenarij/2-1-0-82 вільний. – Дата звернення 13.01.2021. – Заголовок з екрана. – Мова укр.